

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди

Совединия болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Аныяктарның идеялиг дадыгышкыны

Бистин аныяктарымыс бүгү-ле чүгөүсүз улуг Ленинниң: «Өөренир, өөренир база катап өөренир!» деп чыгып уурттуга болуруп турар. Кижиниң ажил-херекке хамаарылгазынын, аажы-чанынын илерээшкенинениң үндөсүн идеялиг бузурел, дадыгышкын болур, а идеялиг бузурел чүгүлдүг өөренилге-биле чедип алдынар.

Аныяктар бистин келер үевиң деп санап, хохун салгалык кижилер коммунисттик идеяларын үзү тилээриниң херээн, улуг салгалык чачылдарын уламчылап аныяк салгалга ийген турар. Бистин аныяктарымыс улустун болгаш партиянын ол идеялиге төлөтүп, олар чүгөүсүз келер үе эвес, харын коммунисттик нийтиледин бөгүтү идеялиг тургузучулары болуп турар.

Бистин комсомолчуларымыс болгаш аныяктарымыс «Тыва даг-дугу», «Тыва кобальт» комбинаттарын, хей санын тургуздарын тургузуп, улутур бугурулгелеринде, колхозтарда болгаш совхозтарда шалыкын ажиллап турарлар. Културлук амырал болгаш өөренилге — кол нуруузу аныяктарын үдүлдө. ССР-ниң Дээди Совединия депутаттары, Бий-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозтун саанчымы Александр Уурун, Кызыл улутур комбинатында слесарь-мастер Александр Манаевко, «Тээли» совхозта хойжулар бригадир Мукайлы Мадыр-оол, «Тыва кобальт» туудуна бригадир Анатолий Глухов, «Тилдее» совхозтун комбайнер Михаил Монгуш, даарында комбинатында Нина Черкашова, «Сут-Хел» совхозта саанчы Ондар Шортан, аныяк эчки Валентина Мөңгө, башкы Елена Монгуш шыкша ажил-херек, хей-ниитиниң эргези дээш могаж чок ажиллап чорутур, коммунисттик мэлү-шындыг хей-хей аныяктар бистин чоргааралымыс апарган.

Бистин аныяктарымыс барык шуптузу шын орутка, коммунисттик аажы-чанын болжажык, аныяктары идея-политика талазы-биле чегеслээр, дадыктары айтырып онза черин алып турар. Моон чүгүлгө, бир талазында, бүгү совет улустун болгаш аныяктарын мурунда турар коммунист тургузучуларын улуту соругаларына, илангы СЭКП ТН-ның март, сентябрь пленумдарынын төгүлүгү шийирлерин ботандырар дээш демиселге үндээлтигин турар. Ийи талазында, бистин аныяктарымыс аразында идея талазы-биле эки чегеслгендик кижилер база бар. Ол шыкша аныяк кижилерин амыралчы болгаш политиктиг дуржулгазы эвээш. Моон-биле калы аныяк кижилерин аразында билгил-мелдериниң чегеслгендик төлөп чок чоруктарын кылып чорутур ийи-чангыс кижилерин барын демдеглээр херек.

Партия, комсомол организациялары аныяктары идея-политик талазы-биле чегеслээр, дадыктары дээш хей чүдүлдерин кылып турар. Бо чынык партия болгаш комсомол чырыдышкынында 340 бөлүмнү, клубтарда 1760 аажык аныяктар өөренип турар. Кежээки школаларда, дээш болгаш тускай ортук өөренилге черлеринде шуут болгаш төгүлүгү-биле чүс-чүс аныяктар өөренип турарлар. Комсомол өөренилгенин чаз системада, дээш болгаш ортук өөренилге черлеринде нийтиледин-политиктиг, мировоззрение артемиерин башкаларын ажилткени аныяктарын идеялиг чегеслгендиктинге улут ийдилип болган.

Аныяктарын өөренилгенин «Тыва кобальт» комбинат туудуна парток болгаш комсомол комитети эки организация. Инда комсомолчуларын болгаш аныяктарын хей нуруузу партия чырыдышкынына, кежээки школада, дээш болгаш тускай ортук өөренилге черлеринде заочно өөренип турар. Танды районда партия болгаш комсомол организациялары политиктиг чырыдышкын-биле

чергелештир, аныяктарга таарышкан массалыг хемчеглерини органиастап турар. ВЛКСМ-нин Кызыл хооркому революстун болгаш дайынчы алдарын клубун органиастааш, ону дамчытыр аныяктарын идеялиг болгаш патриоттук кижизилдигени күштелдирер талазы-биле чүгүлгө ажилдарын чоруткан.

Аныяктарын идеялиг дадыгышкыны, политиктигидеги дээш партияга сагыш салышкын чамдык черлерде дыка кошмак. Бай-Тайга районну ал көрөт. Инда «Тээли» совхозта аныяктар эвээш эвес. Оларын хей кезин калдыр-да өөренилге-же хаара туттумаан. СЭКП Барыш-Хемчик райкому болгаш чамдык партия организациялары комсомол чырыдышкынын багы улутур турарында аныяктарын өөренилгени чавыс денелде чоруп турар. Каа-Хем, Бий-Хем шыкша улуту районнарда комсомолдун политический чырыдышкынын бөлүмнери, семинарлары багай ажиллап, кичээлдерин-да үзүп турар.

Аныяктарын идеялиг белекеленилде бир кол четпес чүл болса, политический эгизинде тургузунулаан чамдык бөлүмнери, клубтарын ажилы ам-да четче шулуудавайн турарында. Он туржук чамдык черлерде оларын өөренир темалары тодаратпайын холужуп турар. Ынчангаш кичээлдерин идея-теоретиктиг шынары күзү болуп, органиастаашкыны саналгай байдалга чедип турар.

Мындай байдал СЭКП, ВЛКСМ райкомдарын, хооркомдарын, партия болгаш комсомол организацияларын дүвүредип, аныяктарын идеялиг дадыгышкынын дээш ханы ботандырар ужурут. А олар бисте ыракта четпейн турар дээрин фактылар көрүзүп турар.

Бирги ээлчеге аныяктарын политический эгизинде кол хевир комсомол чырыдышкынында бар четпестерин дарык чалдыр, ажа партия, комсомол организацияларын уурдулгалын, контрол күштелдирер талазы-биле шийирлиг хемчеглерин алып херек. Болгар болгаш кыстар коммунисттик белекелеп каан чүс кылдыр чүлгө шийилеп алып эвес, херек кырынга практикада өөренип ужурут дээр дугайында Ленинни чыгыны ууртулга болдурган, кичээлдерин идея-теоретиктиг денеленилге, пропагандистерин ажилычине улут кичээлге салыры чүгүлгө.

Аныяктарын кежээки школаларын ажилы, бот-өөренилгелеринин кичээлдерин, аныяктарга лекция пропагандалы партияны, комсомолду контролга доктаамал турар ужурут. Политиктиг болгаш тускай ортук өөренилге черлерин нийтиледин-политиктиг, мировоззрение артемиерин башкаларын улам ажилткени сайзырагачылар хүлээлгелер.

Политиктиг пропаганданын массалыг хевирлерин — кежээлдер, диспуттар, теоретиктиг конференциялар, хохун салгалын кижилеринде ужуражылалар, лекторийлар, улусту университеттер аныяктар кижизилдигени калбас-биле ажилтаттынып, оолдарга болгаш кыстарга идеялиг ханы бугурулди берип турар ыңдыр темаларын, айтырыгларын кыдурган турарын СЭКП болгаш ВЛКСМ райкомдары, партия, комсомол организациялары чедип алып херек.

СЭКП-нин XXIII съездинде төлөтүп ужуражыр дээш аныяктарын ортузунда калбарган политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрүшкүн аныяк өскенин идеялиг дадыгышкынына улут ийдип болган турарын чедип алып бистин хүлээлгенис.

Аныяктарын политиктиг кижизилдигени — партия организация бурузунун дорт хүлээлгени. Ынчангаш олар аныяктарын идеялиг дадыгышкынын, ханы бугурулди, бүгү чүгөүсүз идеялиг, муракчы демиселдер болган турары дээш доктаамал сагыш салыр ужурут.

ЧАА ЧЫЛГА КУШ-АЖЫЛЧЫ БЕЛЕК

Республика найыспаларының бугурулгелери чаз чылды муш-ажылчы белек-биле уткаан. Нийти продукция бугурулгенин чыл планын хуусаа бетинде күөсүлөр талазы-биле алган хүлээлгени декабрь 25-те 100,1 хуу көдүрүлгө. Тилеги, хлөб, алгы заводтары, сүт комбинаты, сайгарыга баазы, Улут-Хем ыш ажил-агыл чери. «Тыва тууду» трезиниң дузалаа бугурулгелер комбинаты, электростанция болгаш өскө-даа бугурулгелер коллективтери социалисттик чавышка дээр кергүзүлгенин чедип алгылаан. Чыл танчүзүңе чедир хоорайнын бугурулгелери 400 муң хиде рубльдин продукциянын пландан ажыр, а чедип чыл планында көдүрүлгенин 5 миллион рубльдин хайну бээр.

Куш-ажылдың бугурулгелерин хун үргүлчү белидип, чаз-чаа күчүлери болгаш дериглери ажиллап киирпип илгени бо бүгү чедипкиниң салдары болган.

17 миллион киловатт-шак электрэнергияны, 25 муң тонна хемуну, 36 муң кубометр дилген ыш материалын, 830 тонна шойун, 30 муң рубльдин даарагылы ымылгаларын, 126 муң рубльдин булочка болгаш кондитер ымылгаларын, 8800 тонна даганын, 1500 тонна хлөбүн, 32 тонна сүт продукциянын чедип чыл планында көдүрүлгенин ажыр, чаз чыл байырлалына куш-ажылчы белек кылдыр хоораймылар бергенер.

1965 ч.
ДЕКАБРЬ
28
ВТОРНИК
№ 306 (6324).

Өртөө 2 көп.

Куш-ажылчы тийелгелер

Чурттуң чигир үлөтүрүмүн ажиллашчылары чигир сывлазын чигир бугурулгенин чыл планын декабрь 25-те күөсүлгөдүп. Эрткен чылдыңга денээрге чигир бугурулгө бо чынык барык ийи миллион тонна, азы 28 хуу хей болур.

Россия Федерациязынын ажилчы чоннары бугурушкунуң нийти хемчээлиниң болгаш продукциянын чүгүлгө хевирлерин бугуруп үндүрүлгенин талазы-биле 1965 чылдың планын декабрь 25-те күөсүлгөдүп. Чыл төнчүзүңе чедир немей миллион ажил бугурулгө үлөтүр продукциянын бугуруп үндүрүлгө.

Москваның болгаш Ленинградтың үлөтүр бугурулгелеринин коллективтери СЭКП-нин XXIII съездинде

ИЛЬИЧНИН БОДУНУН УНУ В. И. Ленинниң сес чугаалары пластинкада

Бүгү-аала-дун «Мелодия» дээр үн бижириниң техникалар сайзырагачылаан турган. Дээш-шымээниң болгаш шалгытталышкынын улам-биле чогутур чуртунда чылга чок дадыгышкынын тыттып турган. Ол ховар дээр үн бижилелериниң динчаларын ажилдер талазы-биле совет тускай эртемирлер ол үдөн бээр кончу улут ажилы чоруткан. Оон түннелиде Ильичиниң дорт чугаалары үндүр аргалык болган. А оон соонда 1955 чылда сес чугаалары, үр ойнаар пластинканы кылып үндүргөн.

Катап тургузулганын чаз доозулган ажилдары бижириниң динчаларын дыка ажилдер арганы берген, Владимир Ильичиниң сес чугаалары кирген чангыс пластинканы кылып үндүрүлгенин аргазын болдурган. «Бүгү-россиянын Топ Күссөки Комитетинин Дагазы Я. М. Свердловтун турсаалыгына», «III Коммунисттик Интернационал», «Бела Күн-биле радиодамчытыр чугаалажышкынын дугайында динчалыг», «Кызыл Армияга кыйгырык», «Совет эргези чыгыр деп чүл», «Поместиктерин болгаш капиталистерин аралында ажилчы чоннары калбар калгалал алыр» деп чугаалар болгаш үстүндө сагыдыртыган ийи чугаалар ында кирген.

Чаз пластинканы массалыг тираж-биле бугуруп үндүрүлгө дээш «Мелодия» дээр фирманың бугурулгенине дамчытып берген. (СЭТА-ның ийри).

Бирги үнүүшкүндө

Тожунун «Май 1» колхозунун аңчылары бо аныгыр сезонунун бирги үнүүшкүндө шадга-ла эеп чедип келген.

«Чымчак алдынык» тывыгыс эргек чылга бодаарга ыракта дээр болган дээрин дугааттыган олуктуң нийти саны херечилеп турар. Колхозтун охотоведи Т. Чыдыгырнын чугаалап турары-биле алырга, бо үгө чедир 25000 ажил диниң колхоз хүлээп алган.

Аңчыларын аразында бо улаада А. Ондарай 32 кишти болгаш 126 диниң өлүгүш, тергининиң

тергиниң болган. Ол бирги үнүүшкүндө-ле төрөөн колхозунга 997 рубльдин орулгазын киргени ол. База бир дуржулгагы аңчы М. Сары-Хува 20 кишти, 108 диниң дугаага, шупту 576 рубльдин орулгазын киргени.

Колхозтун аңчылары удаас болур Партиянын XXIII съездинин моон-даа артык арбын олчазы уткуп, күрөңгө эң белик шынарлы «чымчак алдынык» дугаар дээш сорук кирген ажиллап турар.

Б. ТАНАЙАН.

ТЕМПИНИ КУДУЛАПАС

Септелге ажилынын темпизин кудулапас хүлээлгени. Танымын механизаторлары алган. Районда 136 трактор белекенин шуптуула турар. Өскө техника-биле херечилеп, шийир комбайнлар септелгенин баа чорудуп турар. Ам 27 хову ко-

рабл белек. Ол чугула ажилга бирги одуртуну «Коммунизмни херел» колхозтун, «Элегес», «Тилдее» совхозтарын, механизаторлары шийир комбайнлар септелгенин баа чорудуп турар. Ам 27 хову ко-

КЫШТАГЛАРДА МАЛЧЫНАРЖЕ

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК (Телефон-биле). Райондун эчкилери, агитаторлары, салгы ажилдашчылар малчынарын кыштагларынын үнүүшкүнү өй-өлөп органиастап келген. 27 кижик составтыг бөлүк ийи дозук буртугаар-ыраккы малчынарын кыштаглары кезип, болдурар дузаны чедиргенер.

Эчки эш Речип калкыкы канчаар камгалаарын өг-бүлө бугурууга таарылап-аалаан. 7 малчынын шийир, эш берген. Мал эчкени эш Харитонов хей баш малды шийир көргөн. Агитаторлар Кызыл-Тайганың Тель-Хол дээр шыкша ырак черлерге чедип, хойжуларга беседаны кылып бергенер.

Эът садар планга 10,7 хуу четпес

Республиканын райондарында мурунга эът, сүт садарының чыл планы декабрь 20-ге чедир канчаар күөсүлгенин хуу-биле көргүзгө мыйың:

РАЙОННАР	Эът	СҮТ	РАЙОННАР	Эът	СҮТ
Танды	103,9	121,5	Тес-Хем	59,0	85,3
Бий-Хем	99,3	108,8	Эраан	22,4	67,6
Каа-Хем	99,2	104,4	Кызыл хоорай		
Чөөн-Хемчик	96,1	109,1	Соведи	108,8	118,8
Улут-Хем	95,9	106,5	Республика нийтизи-биле	89,3	108,5
Барыш-Хемчик	95,8	111,9	Эрткен чылдың бо		
Бай-Тайга	94,5	109,2	үзгилде турганы	98,8	98,6
Өвүр	90,0	101,2			
Тожу	59,7	97,2			

Республиканың мурунга дүк садар планы 101,2 хуу күөсүлгенин болгаш Эрин, Өвүр, Тес-Хем, Бай-Тайга районнар планын күөсүлгө хевээр.

Ооржак Отур-оол, Монгуш Оома, Донгак Чаан-оол — Чөөн-Хемчикте «Тыва» совхозтун муракчы механизаторлары. Олар тараа ажаап алышкыны соон дарык септелгенин дораан киргенер. Эрткен үениң иштелие кызым ажилдап келген. 7 аңчынын болгаш элөөн каш тракторларын септенер.

Чурукта: (солгай таладан оң талага) О. Отур-оол, М. Оома, Д. Чаан-оол септелге үзгилде.

Фото М. СУГЕ-МАДЫРНЫН.

ЭКОНОМИКА — БУГУДЕНИН ХЕРЭЭ

БОТ-ОРУЛГА-ЧАРЫЛГА, ООН ПРИНЦИПТЕРИ

Сентябрь Пленумунун сөөлүндө бистин хоорайга ажил-херекти чаз бау-биле чорудар, ажаа өөренир болгаш арга-дуржулга чолчур дээш хоорайны партия, комитетинин инициатива-биле экономиктиг чөвүлө тыттып келген. Чүгө ийи айны иштелие ол чөвүлө үш улаа экономика конференцияны белек-леп арттырган. Сөөлүг конференцияга улус ажил-агынын чаз планнашкынын байдалында бот-оруга-чарылгалың ажур-дузалаанын, оон принциптерин дугайында ажил-агы ууртукчулар, экономистер боттарымын санал-оолалы берген.

Улутуруу башкалары болгаш планнаарын ажилдери бот-оруга-чарылга методун быгылаар. Чүгө экономикагы быраларын чөптү ажиллаанда ажил-агынын үр-түпнели эки болуп болур.

Кымылда чамдык бугурулгелер, автоажыл-агылар бот-оруга-чарылганын принциптерин шыгыны сагып келген. Доктаамал оруталыг ажиллап турар черлерге Кымылдың электростанцияны, тилегирафия, «Тыва тууду» трезиниң үлөтүр тууду уластогу хамааржыр.

Ынчаарга чүгө Кымылда эвес, а бүгү Тывага ужу-дузалыг бугурулгелер — дузалаар бугурулгелер комбинаты, тууйбу заводу «Коммуна тууду» септелге-тууду эргезиле, эът

комбинаты дээр чикеттиг ажил-агылар чарылгалар орун алырга дээр дугулап шылаан болгаш карылгалыг ажиллап турар.

ЧАРЫГДАЛДАРНЫН ОРНУН ДУГАЛААР

Амгы үдө бугурулгеге камгалга чурумун сагыры онза тууга. Оон ачымында эң эвээш чарылгалды үдүргөш, хей болгаш эки шынарлыг продукцияны кылып болур. Чарылгалды орун дугаалар болгаш фабрикалар, заводтук, оруталыг болу бээр — бот-оруга-чарылгалың чөптү органиастаанымдан хамааржыр. Ол оруталыг денелде ажил-агынын экономика талазы-биле ажилык тодарлар.

Кымылдың даарында комбинаты 24 хевирин хенин кылып турар. Олардан эсеп болгаш школа назы четтөөн уругуларын алик-хевирин карылгалыг. Ынчаарга улут улустуң кедер хевирин херектештер чикеттиг хевирин оруталыг болуп турар. Карылгалыг продукциянын чарылгалың оруталыгында кирген херекти дугулап турар болганда, даарында комбинаты нийти-биле оруталыг бугурулгелерге хамааржыр.

Амгы үдө соруга — кылгыч бугуруу оруталыг болуун дээш демисел чорутур. Ол эгелээшкени баала чаз ажилыкшыны эвес-ле болгай. Бир ажил чыл буртуугаар Москва биле Ленинградтың бугурулгелери ол лозунуң амыралга ботандырар дээр эвээш ажилдары чорутка болгаш дуржулга база моонияттыг билдирер.

Бо чылдың июлда эгелээш даарыкчылар урей кылдыр чорук-биле демиселер болгаш ийик-хевир бот-үзгиле чигилер дээш калдык бот-операциянын кылгылары урей кылдышкы чокка, контролларга баштайгы көрүскенинде хүлээлди бээрини системазын шийирткен. Ол чорук чүгө чедиргенал? Эрткен чыл-биле денээрге, бо чыл урей кылдышкын 25 хуу эвээжээ.

Даарында комбинатында уругулар хевирин бот-үзгилеин аартап турары чөс-таавы-биле хандырар органиастаанын бугуруу-биле тайлырлаттылар. Чыгыг баугаар херектиг артикулдун пестерин чорудуп бөрбөзүнүн 1 метри 89 копеектин пөзүлгө хейленер даа.

улут чидирлиг болур. Моон алгаш көөргө, диспетчер албанын дамчытыр ажил-агыны керээл чарары ээтиг эвес.

Ол шыкша автоагрессорту ажилынын түннелин тоон-километр барымдалап үндүрүлгө көрөли. Ол ажил-агынын перспективаны көргүзүлгө куш-ажылдың ажилык коэффициентиниң улуттарында ийди бербес. Ырак реис чоруп турар чалаачыга ол ажилык болгаш өскелериниң материалдык сооуругалын көдүрүп шыдавын билдирер. Чүкк сөөртүлгенин таарымчалыг схеманы тургузыры аныктыр — сонгараттымыс чоруга болур.

Куш-ажылдың бугурулгезин көргүзүлгө диник. Устүндө доктаанын план турда, автоажыл-агыны ову күөсүлгө, планда ажил бедиле болурун куралымын мыттап ийди арттыртыр-даа ажилбас. Чамдык херек кырында ажиллап турар кижилериниң санын өткөк кызыртып болур турар. Түннелинде — план күөсүлгенин бот бээр. Хары-даа нийти-биле план күөсүлгенин-даа болза, куш-ажылдың бугурулгезин бээр болгаш таарылыг эвес. Азы бот-түндө-дир. Бугурулгө карылгалыг ажиллап турган, бот-үзгиле планда көдүрүлгенин чикеттиг диник. Ол дээр планда тысыр эргени ол алыр. Ынча хууда материалдыг сооуругал нийтиңи, күрөңгө сооуругалы дүшпөй баар.

Ынчангаш экономика айтырлары чөптүг шийирлээр-биле ажил-агыларга бот-тускайлап чоруту бээр эргек чугула. Бугурулгени болгаш мыда ажиллап турар кижик бугурулгө бар арга-куралыгларын долзуу-биле ажиллаар сооуругалы бедилер болгаш хууда эрге-ажыл-биле күрөңгө хуууругалы дүшкөй турарын чедип алып херек.

Мурунда келер чылдың планын тургузарда эрткен чылдың «чедип алган денелени» барымдалап бадылап турган чорук чикеттени план азыр хөмгө чедирп турганы чамат эвес болгай.

Ам орулга, оон денелде дөк көргүзүлгө болганда үстүлдө айтканымыс дөк чачылдарын амыралдан үндүр кылары берге эвес

болур. Бир эвес бот-оруга-чарылга системаны, оон бир принцип — бугурулгени бот-тускайлап чорутуу быжылгаар болуузуна, ажил-агы саны оруталыг ажиллап эгелээр.

Автоажыл-агыларга оперативтиг бот-тускайлап чорук оларын ажилыкты бедилер. Уе-шак барымдалап планна системаны септелгелериниң мында дээр сооуругалы бедилди шыдаас турган. Москваның автокомбинатынын дуржулгазын баугаар септелгенин машина-ның ур хуусаа ажилдарында септелге ажилдарынын шийир-материалын хамаарштыр кылдыры нийтиге ажилык.

Андымында бот-тускайлап чорукту алган ажил-агынын тургалар-биле көргүзүлгө чедип-кинириниң тургаларын берге. Бир эвес бисте бир автоажыл-агыны ол системаже дуржулга кылдыры-биле шийирткен, түнел көстүп келер ийик. Ол бистин тускай байдалы-выста шийирле болуру чугаагон.

Ону эгелээрде, эң-не баштай колдоткени херекти санаар кылдыр өөренип чугула. Чүгө дээр, ам-да ажилчылар болгаш чамдык инженер-техниктер ажилдашчылар аразында алик-хевир салары, калдык-бир ажилдың өрткө-биле көргүзүлгө түннелин үндүрүп чүгө бугурулгенин, план калды-зенин херээ кылдыр сөөрт таарылыг эвес. Ону чедип алырмын аргазы — экономиканы өөренири болур.

Конференцияны кижикчилер экономика өөренири — амгы үениң соругалы деп демдеглээр. Күрөңгө планынын күөсүлгенин чурумун шыгыны сагыры эргек чугула айтырларынын бирээс болур. Планын «калдык-даа арга-биле» эвес, а эртеме даганын чонун чогадыкчы, ажил-агыны бот-ишкениниң ачымыда күөсүлгенин санал берген эштер П. Киреев, Л. Шкуратов, Г. Николаев, А. Самойленко, В. Добрышын болгаш өскө-дээр даа демдеглээр.

Экономиктиг билгилериниң шийирлээр, ажа өөренири-биле хоорайга ажил-агы ууртукчуларынын шко-лазын ажилда дугайында шийир-ли конференция хүлээп алган.

ИЙИ КИЖИНИН БИРЭЭЗИ-ЛЕ ЧАГЫДЫЛГАЛЫГ

1966 чылдың ээлчегил пар-
далга чыгылганын бо чылын
бистин республикалык эркен
чылдарына бодарга эээн
организмизм эркен. Партия эге
организмизмдин болгаш хары-
лаа контрарынын ажил-
дачыларынын талашынан тур-
тачы чонун ортузунга тайыл-
быр-массалы ажилды күш-
тедир, солун, сеткүүлү чагы-
дылгаганга хой-ниинтин тар-
дылганын калба-биле кириш-
тир, бо чутула кампанияны
кыска хуулаа бекке деңгеле
эрттирген. Оон-биле чергелеш-
тир бо чылын бугу чагыдылгалар-
га кызыгарлаашкынны дүжүргө-
ни ээлчегил пардалгага чонун
негизде хергелегин долгуу-биле
хандыр арганы берген.

Декабрь 1-де байдал-биле
алырга, 1966 чылга чыгыткан со-
лун, сеткүүлүн саны 106 муң
экземпляр алып турар ийикке,
азы эркен чылдың бо эезинге
бодарга 10 муң ажал экзеплар
солун, сеткүүлү хой чыгыткан.
Бо сан-туну толугуларга, рес-
публиканын бугу чурттагыч ча-
пунун чартык кезин, азы ийи
кижини бирээзи-ле чагылгалыг
болуп турар.

Ээлчегил пардалга чагыдыл-
ганын Кызыл хоорайнын, Току,
Танды болгаш Каа-Хем районнар-
нын партия, комсомол болгаш
совет органдарынын эне-хы-
намчалыг болгаш эки белеткедиг
эрттиргенин демгелээр херек.
Устунде айтылган районнарда
чыгыткан солу, сеткүүлүн
саны эркен чылда турганынан
көзү-биле көрүдөн. Чижээ,
Кызыл хоорайнын («Союзпечать»
агентилегинин начальниги ш
Лантухов) чурттагыч чону бо чы-
лын 36.300 ажал экзеплар со-
лун, сеткүүлү чагыткан алган, ол
бодарга эркен чылда турганынан
6 муң экзеплар хой. Чонга ха-
маарыштыр алырга, ол кижини
челден чагылгалыг, ычангаш
Кызыл хоорай солун, сеткүүлү та-

радылгаанын талазы-биле рес-
публикада бирге черде санадыл
турар. А Току, Каа-Хем район-
нарда он кижини алдым-ла
солун, сеткүүлү болуп турар.
Оон-биле чергелештир Би-Хем,
Танды районнарда пардалга ча-
гыдылганын бо чылда турга-
нынан элээн экижонин демгел-
дээр херек.

Партия райкомдарынын бол-
гаш райондарын харылаа кон-
трарынын ажилдачылары со-
лун, сеткүүлү тардылганын
идеялык активдерин кири-
штир тургаш, устунде көр-
гүзүлгенин челип алганар. 1966
чылдың ээлчегил пардалганын
пропагандага болгаш тар-
дылгыга нитизин-биле 700
ажыл активчилер киришкен.
Оларын аразында Барыш-Хем-
чиктин, Анигыттыда почтачы
С. Сендэж, Ак-Довуракта
В. Камалова, «Тилдеге» сов-
хозтун ажилчыны А. Ондар, Эр-
зин школанын башкызы
Д. Кунга, «Чыраа-Бажы» совхозта
М. Лопсан-Сурун, Баян-Колда
почтачы В. Педаренко болгаш
оон-ла эскелер боттарынын ху-
дасыл алган участоктарына ча-
гылганын дүрген эрттиргенер.

Республиканын ажилчы чон-
дарынын экономиктиг болгаш по-
литиктиг айтырылгала сонурга-
лымын эскенин 1966 чылдың ча-
гылгалыг база көргүскен. Чул
дээр, улуттук бугурулгенин,
көзү ажал-агынын болгаш
партия, совет ажилчыны азы де-
легей байдалынын дугайында ай-
тырылгаларга хамаарышкан пар-
далганын чагыттыган саны көс-
күзү-биле көрүдөн. Чижээлээр,
«Партиянын жаны», «Политиче-
ское самобразование», «Междуна-
родная жизнь» деп сеткүүлдерин
чыгыткан саны ийи катан
өскөн. «Сельская жизнь» бо чы-
лын 1197 экзеплар турган бол-
за, ам 1.400 экзеплар чыгыт-
тыган, а «Экономическая газе-

та» солунун саны бо чылгызын-
дан 50 экзеплар көрүдөн.
Нитизин-биле республиканын
ажылчы чондары чаа чылдан эге-
леп 70.500 ажал экзеплар төп
солун, сеткүүлүлери ап эгелээр-
лер. А республиканын солунуна
«Шын» биле «Тувинская прав-
да» кайгызын-ла тиражи чаа
чылдан эгелеп 14 муң экзеплар
ажы бар.

1966 чылдын пардалга чагы-
дылганын уезинде болган чам-
дык чептерини демгелээр хер-
ек. Республиканын чамдык рай-
ондарына бо чутула кампанияны
чогуту белеткек чокка жомудуп
эрткен. СЭКП Тес-Хем райкомун-
ун пропаганда болгаш агитация
комиссиянын болгаш харылаа кон-
трарынын талашынан хары-
салга чок болганынан бо район-
да бижидилгенин саны бо чылын
турганынан барык ийи катан
күдүлгөн. Бай-Тайга болгаш
Чөөн-Хемчик районнарда байдал
моон дээрдеес. Оон туржук,
Бай-Тайга районга «Союзпечать»
агентилегинин начальниги тур-
ган эш Дингич чагыдылга кам-
паниязынын уезинде үрүтүчү ар-
галып, улустун солун чагыткан
ажылдын бодуга ажиллап турган
фактылар изерээн. Байдал ындиг
турга устунде айтылган район-
дарын улуттук ажилдачы-
лары үр үе хемчег албайн кел-
ген-дир. Оон уламынан район
теперинден ыракта чурттап тур-
ган чамдык малчынын 1966
чылда кандыг-ла чагыдылга чок
артып калганар.

Тус-тус райондарын партия,
комсомол организацилаларынын,
харылаа контрарынын ажил-
дачылары, ылангыя почтачылар
ыраккы кыштааларда болгаш
фермаларда чурттап турар киж-
лери эргип тургаш, солун, сет-
күүлү чагыттылганын үргүзүлээр
ужурулар.

Аажок улук кажаанын улук хаа-
галары ажиттына бээр, оон ха-
мыкы мурун-ла чыгып бус, чет-
түпкөн чүве дег дээрже шойду
унду. Кажаа ажинде ситен чүктөөн
кижи. Хойжу Павел Отукович Бал-
ган-оол кажааже кирген, хойларын
унду хай деп эгеледи. Дуалакчы
кадарчы, демги ситен чүктөн алган
кижи, аал келээинде мээсе үнгөн
орукче угай басыпты. Кажааан
үнгөн хойлар оон соондан, дини
каан суузун чинчи дег, шуушкан
чорупканнар...

Каа-Хем районун Ленин аттыг
колхозунун Саргалда хойжарынын
бир кышкы эртеги ийи ычар эге-
леди. Саргалда бо кыштагга ийи ко-
дан хой кыштап турар. Ажылдарын
болгаш Саргалдын хары бо чылын
улук болган. Оон аныгга сөөлү үеде
хадаан хат мырнай бак уружукту
чүве кылып, харны дөртүзүлээр
идирийт хөртүктөн каапкан. ыч-
чангаш малга берге байдалы бол-
дуруп, хойжарларга артык чымшты
немертирген.

Хоочун хойжу Монгуш Биче-оол
биле эрес малчы Павел Балган-оол
оолар чангыс кыштагга калы кыш-
тап турар болгаштын, үргүзүчү су-
мележип, ажал-херээнге демнежи
турарлар. Берге болгаш нарын кыш-
таггаашкын хой күштү, ажалды

болгаш тыынтыг чорукту негери
чугаажы. Оол олардын ийи чар-
гы, үлөжип алган. Иччалда-ла
кайгызын-ла олардын байдалы
кады көрүп, чуга харлыг, хөртүк
чок черлерге орукту кады дем-биле
ундуруп ап турарлар. Малчыларын
четир мал чени козанында тус-ту-
дула чедиртинген. Иччалда-ла мал
чени бар дээр-ле мындыг эрте хой-
ну азыраш туруп бээрге кайын
бүдөр ийик. Хойжарлар оон билгеш,
ооларын чөп ажилдарын бугу ар-
галар-биле орадажып турар. Кандыг-
ла берге үеде арга черле тур-
ар. Ону тынар, эки ажиллаар—хой-
жарларын боданы ол.

Монгуш Биче-оол эркен чылын
байг эрес көргүзүлгү болган. Ол
кырий берген хойларын семити ка-
даргаш, эки немерде дененин челип
ап, хой бургузунг оонаштыр 3, 790
кг дүктү кыргып алган. Иччангаш
Улус ажал-агынын чедикшилерин
Москвада дегелгезинге чо-
рааш келген. Ам үеде оон козанында
170 хой арткаан, эскелери курунге
саттыган. Ам улаваа немерде хой
алыр даш, бугу чүдүлгенин белеткеп
алган.

Аа-чуртун Улук дайынынын
киржишкени, Кызыл тул орденни
болгаш «Эрес чорук» дээр, «Дайы-

чы шылгалар дээр», «Германияны
тигелгени» деп металланын эли-
лекчи Павел Балган-оол алдырлыг
тигелгенин 20 чыл оюнда база
солдат чаны-биле эрес ажилдаан.
Ол 1964 чылда 435 хураганын ху-
лаа алгаш, менди маллап келген.
Оларын баш бургузунден 3,8 кг
дүктү кыргып алган. Оларын ам шу-
лукту төртүр хойлар болган. Дунгужун
төртүр хойнун шулу улук болгай-
оолу хозар, сулу дүшөөс дээр оон-
ла эске. Иччангаш малчыл кадайы
Сидиммаа. Дакталовна-биле оона
кызымкаккай, кичээнгеллиг ажилдап
турар.

Хойларын декабрь 25-тен февраль
ортанга чедир оолдар. Ам декабрь-
нын сөөлүзүлгү төртүр 60 ажал хой-
ларын тускай узуу алган, немерде
чөм-биле чөмөргүл турар. Малчы-
нын козанында 54 тонна ситен, 2500
бузук-буру бодал, 2 тонна кон-
центраттар белед. Ам 82 тонна са-
ны, 8 тонна сула болгаш элээн хой
силос немержир.

Малчыга кыш берге үе, багул
шылгалда. Ону П. Балган-оол,
М. Биче-оол ышкан дүжүлгалыг,
чүтүлдүг кижилер алдарыны-биле
туруп эркен, ажал кыш-биле шу-
лукту демиселге тилекчир болуп
үнер дээрин чигини чок.

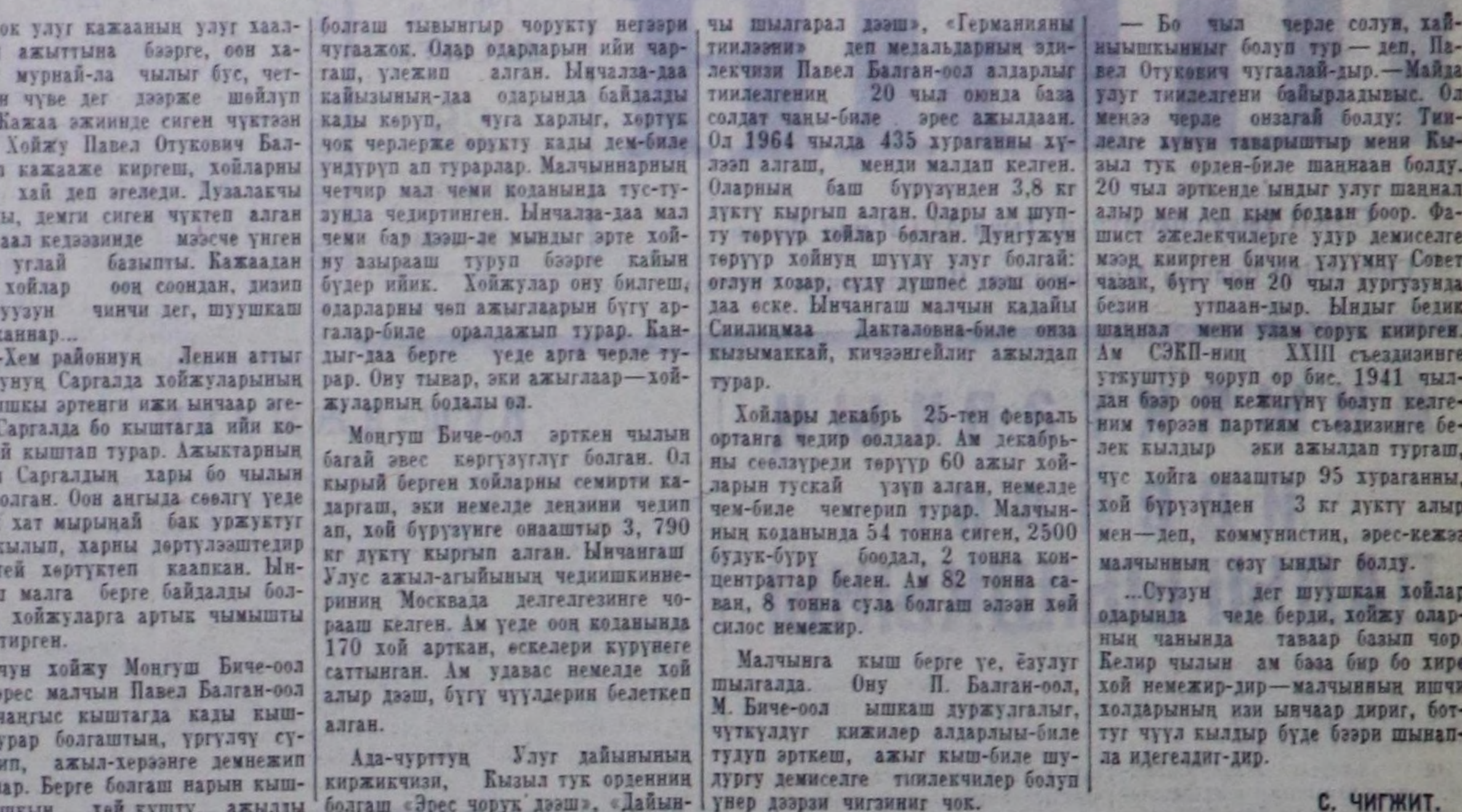
— Бо чыл черде солун, хай-
нышкын болуп тур—деп, Пав-
ел Отукович чугаалай-дыр.—Майда
улук тигелгени байырдадыс. Ол
менээ черде онзагай болду: Тиг-
делге хуну таварыштыр мени Кы-
зыл тул орден-биле шагнаан болду.
20 чыл эркенде ындиг улук шагнал
алыр мен деп кым бодуу боор. Фа-
шист эжелекчилерге удир демиселге
мээк кириген бичи. Удуну Совет
чааа, бугу чон 20 чыл дүртүзүндө
бесин утпаан-дыр. Ийидик белик
шагнаа мени улам сорук кириген.
Ам СЭКП-нин XXIII съездинге
уткушту чоруп ор бис. 1941 чыл-
дан бээр оон кезингү болуп келге-
нин төрөз партиянын съездинге бе-
лек кылдыр эки ажилдап тургаш,
чүс хойга оонаштыр 95 хураганын,
хой бургузунден 3 кг дүктү алыр
мен—деп, коммунист, эрес-кежээ
малчынын сөзү ындай болду.

...Суузун дег шуушкан хойлар
ооларында чедер берди, хойжу олар-
нын чанында тавар басып чөр.
Келер чылын ам база бир бо хире
хой немержир-дир—малчынын ишчи
холдарынын изи ычар дигир, бот-
туг чулу кылдыр бүдө бээр шыл-
ла идегелдиг-дир.

С. ЧИГИТ.

СУУЗУН ДЕГ ШУУШКАН ХОЙЛАР

РЕПОРТАЖ

Каа-Хем районун Ленин аттыг колхозунун хойжуу П. О. Балган-оолдун кодан хой одарже бар чор. Фото С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

САКП-НИН XXIII СЪЕЗДИНГЕ УТКУШТУР ЧАДАНАНЫН ХӨМҮР ДАШ РАЗРЕЗИНДЕ

БИСТИН КУРЛАВЫЛАРЫВЫС

Бо чылын бистин разрез ка-
рылгалыг ажиллап эгелээр. Баш-
тайгы кварталда бир тонна кө-
мүрүн бот-тунга 7 рубль 93
копек болган (планда көрүн-
гени 4 рубль 31 копек). Оон
уламы-биле кварталда 63 муң
рубльдин дорт карылгазын та-
варышкан бис.

1964 чылдың ылангыя дөртүк
кварталдын, сан-хө чорудула-
ганын түнелдеринин шын эрес
көргүстүнгөн, бугалтер үчүл-
уң эне-сеске чок турганы, шын
эрес планнашкын, артык кезек-
тер болгаш материалдар чарыг-
далынын шын үчүлүгүн чогу,
машиналарын, деригерин улук
урелишкенинге таварып тур-
ганы, мергелжил кардарын
чедиптеш, күш-ажалын орга-
низмизмдин багай—бо бугу
шуну каттышкан шак мындай
таарымча чок байдалы болду-
ган.

Тургустуну келген байдалдан
чогуту түнелдерин ундиргеш,
разрезтик коллектив дег дери-
герин чартап, оларын электри-
биле ажилдаарычкы шилдери-
ни, чаа күчүлгенин, ажилгалы
кириерин, деригерин баш
уур сөөлгөжүн чорударын,
элиенин экижидерин толугайы
организм-техниктиг хемчеглерин
ажылдап кылган. Ол хемчеглерин
ажылгалга боттарынга күш-
ажалын бугурукчулун болгаш
машиналарын, деригерин
ажылгал коэффициентин бер-
диктен, оларын алаа турар чо-
рун кызырган.

Оон аныгга, артык деригерин,
кезектерин, материалдарын саар-
гып, бугалтеринин үчүл-отчу-
лу биле планнашкын системанын
дүүштүргөн бис.

Бо чылын бистин разрез ка-
рылгалыг ажиллап эгелээр. Баш-
тайгы кварталда бир тонна кө-
мүрүн бот-тунга 7 рубль 93
копек болган (планда көрүн-
гени 4 рубль 31 копек). Оон
уламы-биле кварталда 63 муң
рубльдин дорт карылгазын та-
варышкан бис.

1964 чылдың ылангыя дөртүк
кварталдын, сан-хө чорудула-
ганын түнелдеринин шын эрес
көргүстүнгөн, бугалтер үчүл-
уң эне-сеске чок турганы, шын
эрес планнашкын, артык кезек-
тер болгаш материалдар чарыг-
далынын шын үчүлүгүн чогу,
машиналарын, деригерин улук
урелишкенинге таварып тур-
ганы, мергелжил кардарын
чедиптеш, күш-ажалын орга-
низмизмдин багай—бо бугу
шуну каттышкан шак мындай
таарымча чок байдалы болду-
ган.

Тургустуну келген байдалдан
чогуту түнелдерин ундиргеш,
разрезтик коллектив дег дери-
герин чартап, оларын электри-
биле ажилдаарычкы шилдери-
ни, чаа күчүлгенин, ажилгалы
кириерин, деригерин баш
уур сөөлгөжүн чорударын,
элиенин экижидерин толугайы
организм-техниктиг хемчеглерин
ажылдап кылган. Ол хемчеглерин
ажылгалга боттарынга күш-
ажалын бугурукчулун болгаш
машиналарын, деригерин
ажылгал коэффициентин бер-
диктен, оларын алаа турар чо-
рун кызырган.

Оон аныгга, артык деригерин,
кезектерин, материалдарын саар-
гып, бугалтеринин үчүл-отчу-
лу биле планнашкын системанын
дүүштүргөн бис.

Бо чылын бистин разрез ка-
рылгалыг ажиллап эгелээр. Баш-
тайгы кварталда бир тонна кө-
мүрүн бот-тунга 7 рубль 93
копек болган (планда көрүн-
гени 4 рубль 31 копек). Оон
уламы-биле кварталда 63 муң
рубльдин дорт карылгазын та-
варышкан бис.

1964 чылдың ылангыя дөртүк
кварталдын, сан-хө чорудула-
ганын түнелдеринин шын эрес
көргүстүнгөн, бугалтер үчүл-
уң эне-сеске чок турганы, шын
эрес планнашкын, артык кезек-
тер болгаш материалдар чарыг-
далынын шын үчүлүгүн чогу,
машиналарын, деригерин улук
урелишкенинге таварып тур-
ганы, мергелжил кардарын
чедиптеш, күш-ажалын орга-
низмизмдин багай—бо бугу
шуну каттышкан шак мындай
таарымча чок байдалы болду-
ган.

Тургустуну келген байдалдан
чогуту түнелдерин ундиргеш,
разрезтик коллектив дег дери-
герин чартап, оларын электри-
биле ажилдаарычкы шилдери-
ни, чаа күчүлгенин, ажилгалы
кириерин, деригерин баш
уур сөөлгөжүн чорударын,
элиенин экижидерин толугайы
организм-техниктиг хемчеглерин
ажылдап кылган. Ол хемчеглерин
ажылгалга боттарынга күш-
ажалын бугурукчулун болгаш
машиналарын, деригерин
ажылгал коэффициентин бер-
диктен, оларын алаа турар чо-
рун кызырган.

Оон аныгга, артык деригерин,
кезектерин, материалдарын саар-
гып, бугалтеринин үчүл-отчу-
лу биле планнашкын системанын
дүүштүргөн бис.

Бо чылын бистин разрез ка-
рылгалыг ажиллап эгелээр. Баш-
тайгы кварталда бир тонна кө-
мүрүн бот-тунга 7 рубль 93
копек болган (планда көрүн-
гени 4 рубль 31 копек). Оон
уламы-биле кварталда 63 муң
рубльдин дорт карылгазын та-
варышкан бис.

1964 чылдың ылангыя дөртүк
кварталдын, сан-хө чорудула-
ганын түнелдеринин шын эрес
көргүстүнгөн, бугалтер үчүл-
уң эне-сеске чок турганы, шын
эрес планнашкын, артык кезек-
тер болгаш материалдар чарыг-
далынын шын үчүлүгүн чогу,
машиналарын, деригерин улук
урелишкенинге таварып тур-
ганы, мергелжил кардарын
чедиптеш, күш-ажалын орга-
низмизмдин багай—бо бугу
шуну каттышкан шак мындай
таарымча чок байдалы болду-
ган.

Тургустуну келген байдалдан
чогуту түнелдерин ундиргеш,
разрезтик коллектив дег дери-
герин чартап, оларын электри-
биле ажилдаарычкы шилдери-
ни, чаа күчүлгенин, ажилгалы
кириерин, деригерин баш
уур сөөлгөжүн чорударын,
элиенин экижидерин толугайы
организм-техниктиг хемчеглерин
ажылдап кылган. Ол хемчеглерин
ажылгалга боттарынга күш-
ажалын бугурукчулун болгаш
машиналарын, деригерин
ажылгал коэффициентин бер-
диктен, оларын алаа турар чо-
рун кызырган.

Оон аныгга, артык деригерин,
кезектерин, материалдарын саар-
гып, бугалтеринин үчүл-отчу-
лу биле планнашкын системанын
дүүштүргөн бис.

Бо чылын бистин разрез ка-
рылгалыг ажиллап эгелээр. Баш-
тайгы кварталда бир тонна кө-
мүрүн бот-тунга 7 рубль 93
копек болган (планда көрүн-
гени 4 рубль 31 копек). Оон
уламы-биле кварталда 63 муң
рубльдин дорт карылгазын та-
варышкан бис.

1964 чылдың ылангыя дөртүк
кварталдын, сан-хө чорудула-
ганын түнелдеринин шын эрес
көргүстүнгөн, бугалтер үчүл-
уң эне-сеске чок турганы, шын
эрес планнашкын, артык кезек-
тер болгаш материалдар чарыг-
далынын шын үчүлүгүн чогу,
машиналарын, деригерин улук
урелишкенинге таварып тур-
ганы, мергелжил кардарын
чедиптеш, күш-ажалын орга-
низмизмдин багай—бо бугу
шуну каттышкан шак мындай
таарымча чок байдалы болду-
ган.

Тургустуну келген байдалдан
чогуту түнелдерин ундиргеш,
разрезтик коллектив дег дери-
герин чартап, оларын электри-
биле ажилдаарычкы шилдери-
ни, чаа күчүлгенин, ажилгалы
кириерин, деригерин баш
уур сөөлгөжүн чорударын,
элиенин экижидерин толугайы
организм-техниктиг хемчеглерин
ажылдап кылган. Ол хемчеглерин
ажылгалга боттарынга күш-
ажалын бугурукчулун болгаш
машиналарын, деригерин
ажылгал коэффициентин бер-
диктен, оларын алаа турар чо-
рун кызырган.

Оон аныгга, артык деригерин,
кезектерин, материалдарын саар-
гып, бугалтеринин үчүл-отчу-
лу биле планнашкын системанын
дүүштүргөн бис.

Бо чылын бистин разрез ка-
рылгалыг ажиллап эгелээр. Баш-
тайгы кварталда бир тонна кө-
мүрүн бот-тунга 7 рубль 93
копек болган (планда көрүн-
гени 4 рубль 31 копек). Оон
уламы-биле кварталда 63 муң
рубльдин дорт карылгазын та-
варышкан бис.

1964 чылдың ылангыя дөртүк
кварталдын, сан-хө чорудула-
ганын түнелдеринин шын эрес
көргүстүнгөн, бугалтер үчүл-
уң эне-сеске чок турганы, шын
эрес планнашкын, артык кезек-
тер болгаш материалдар чарыг-
далынын шын үчүлүгүн чогу,
машиналарын, деригерин улук
урелишкенинге таварып тур-
ганы, мергелжил кардарын
чедиптеш, күш-ажалын орга-
низмизмдин багай—бо бугу
шуну каттышкан шак мындай
таарымча чок байдалы болду-
ган.

Тургустуну келген байдалдан
чогуту түнелдерин ундиргеш,
разрезтик коллектив дег дери-
герин чартап, оларын электри-
биле ажилдаарычкы шилдери-
ни, чаа күчүлгенин, ажилгалы
кириерин, деригерин баш
уур сөөлгөжүн чорударын,
элиенин экижидерин толугайы
организм-техниктиг хемчеглерин
ажылдап кылган. Ол хемчеглерин
ажылгалга боттарынга күш-
ажалын бугурукчулун болгаш
машиналарын, деригерин
ажылгал коэффициентин бер-
диктен, оларын алаа турар чо-
рун кызырган.

Оон аныгга, артык деригерин,
кезектерин, материалдарын саар-
гып, бугалтеринин үчүл-отчу-
лу биле планнашкын системанын
дүүштүргөн бис.

Бо чылын бистин разрез ка-
рылгалыг ажиллап эгелээр. Баш-
тайгы кварталда бир тонна кө-
мүрүн бот-тунга 7 рубль 93
копек болган (планда көрүн-
гени 4 рубль 31 копек). Оон
уламы-биле кварталда 63 муң
рубльдин дорт карылгазын та-
варышкан бис.

1964 чылдың ылангыя дөртүк
кварталдын, сан-хө чорудула-
ганын түнелдеринин шын эрес
көргүстүнгөн, бугалтер үчүл-
уң эне-сеске чок турганы, шын
эрес планнашкын, артык кезек-
тер болгаш материалдар чарыг-
далынын шын үчүлүгүн чогу,
машиналарын, деригерин улук
урелишкенинге таварып тур-
ганы, мергелжил кардарын
чедиптеш, күш-ажалын орга-
низмизмдин багай—бо бугу
шуну каттышкан шак мындай
таарымча чок байдалы болду-
ган.

Тургустуну келген байдалдан
чогуту түнелдерин ундиргеш,
разрезтик коллектив дег дери-
герин чартап, оларын электри-
биле ажилдаарычкы шилдери-
ни, чаа күчүлгенин, ажилгалы
кириерин, деригерин баш
уур сөөлгөжүн чорударын,
элиенин экижидерин толугайы
организм-техниктиг хемчеглерин
ажылдап кылган. Ол хемчеглерин
ажылгалга боттарынга күш-
ажалын бугурукчулун болгаш
машиналарын, деригерин
ажылгал коэффициентин бер-
диктен, оларын алаа турар чо-
рун кызырган.

Оон аныгга, артык деригерин,
кезектерин, материалдарын саар-
гып, бугалтеринин үчүл-отчу-
лу биле планнашкын системанын
дүүштүргөн бис.

С. ЧИГИТ.

Январь 1-нің чизези — бүгү улустун херээ

Механизатор өөрүмгө

Мал чизези чорудары күрүненин чугула херээ болуп, ону партия, совет, ажил-агый болгон хой-инини организациаларынын ишкейлиги киржилгези-биле чорудар.

Чизези чедикчинин чорударынын эң чугула негелдизи болза малдын санынын болгон мал ажилынын продуктуларын бүдүрүп турарынын дугайында сан-мездээрини ылаптыг шын болурун хандары болуп. Малдын санын 1966 чылдын январь 1-де турганы-биле, тодарайлаарга 1965 чылдын декабрынын 31-ниң 1966 чылдын январь 1-же дуненин 12 шагында турганы-биле доктадыр. 1965 чылдын декабрынын 31-де дуненин 12 шактан соңгар курунган азы хуу кижилерге саткан болгон олгон малдарын ук ажил-агыйда херек кырында бар турар малдын санына кир санавар, а декабрынын 31-де дуненин 12 шактан соңгар төртүтүнгөн чаш малды азы еске берген кирген малды сана кийрбес. Күрүненин белеткек пункттарында дужаары-биле ноябрь-декабрга сүрүп чоруткан мал чедер черинге четкенин дугайында мездээрини январь 1-ге чедир алдынаан болза, ук малды хамаарышкан ажил-агыйнын санына кирер.

Колхозтарда, совхозтарда болгон өске-даа күрүнө база кооператив ажил-агыйларда малдын санынын, мал ажилынын продуктуларын бүдүрүп турарынын дугайында мездээрини инвентаризациянын мездээринге болгон буткалтерия документи-леринге үндөмдө, чизеги кин-дер, а малдарын болгон куштарын чизелеп санаарын ажил-агыйнын активини киржилгези-биле декабрынын сөөлүгү хунеринде чоруткан, 1966 чылдын январь 1-ге чедир январь 1-де дооскан турар жүрүт.

Колхозчуларын, ажилчыларын, албан-хаакчыларын болгон келээ черлерде чурттап турар хамаарышкан хуузуна ажил-агыйында малдарын санын келээ Советтерин кылып турар өтөттарын дауаар хайрадайлаар; хоорайларда болгон хоорай тураларда чурттап турар ажил-агыйларын, албан-хаакчыларын база өске-даа хамаатыларын хуу ажил-агыйында малдарын санын туза санал турган тодарадыр.

Колхозчуларын, келээ черлерде чурттап турар ажилчыларын, албан-хаакчыларын болгон өске-даа хамаатыларын ажил-агый дептеринде кирген малдарын санынын ылаптыг, а ол ышкаш хоорай чурт-

такчыларын ажил-агыйында малдарын санын бүдүрүп-биле кирген хуузуна ажил-агыйында ажил-агый кылып, бар малды туза санаар.

Шах ыччаар чоруткан чизе болза, мал ажилын хөгжүдериин болгон оон продуктуларын белидеринин планын кууштар талазы-биле ажил-агый чылынын түнелдерин, ажил-агыйларын бүгү-ле категорияларын малдын санын эң ылаптыг тодарайлаарынын, а ол ышкаш ажилчы чондарын чагай амыралын улам ылай белидеринин кур-лаарларын илердеринин аргазын бээр.

Республиканын келээ ажил-агыйын ажил-агыйчылар 1965 чылды чедикчинин доозар даш, боолуар бүгү-ле чурттарын кылып турар. 1965 чылдын декабрынын 1-де турганы-биле азырга, сүт бүдүрүшүн чыл планын республиканын колхозтары болгон совхозтары 102,3 хуу куушкеткен, эрткен чыл-биле деңизерге, сүт бүдүрүшү 20 хуу өскөн. Эрткен чыл-биле деңизерге, дүктү 42 тоннанын койну дулааган. Дүк сазарынын чыл планы 101,2, мал болгон куш сазарын планы — 89,3 хуу куушкеткен. Эрткен чыл-биле деңизерге, кол-

хозтарга болгон совхозтарга мыйсы-тыг боа малдын баш саны 2,4 хуу, хаанарынын — 14,6 хуу, хой болгон өшкүнү — 4,4 хуу өскөн.

Төрүтүр чус баш малга оонаштыр алдынып — турар чаш малдын санын элөөн өзүп турар болзажок, малдын баш санынын өзүлдө ам-даа куу болуп артыпшаан. Оон кол чылаа-гааны болза элөөн хой ажил-агыйларда төрүтүр малдарын баш санынын элөөн болуп база малдын кызыраакынын улау болуп турарында. Мал ажилын продуктуларын келээ түнелдеринге кол чугула болуп чурттарын малдарын баш санын өстүрүп болгон продуктуларын белидери болуп дээрин ажил-агыйларын ууртукчулар болгон тускай арте-мизиндери билер ужурау.

Мал чизези чорудар чорук чугула мал ажилын хөгжүдериин күрүнө планын куушкеткенин түнелдерин ундурер өвөс, харын республиканын ажил-агыйларында четкенин болгон курааларын илердеринге дулааар. Ол согула-биле мал чизези доостурган, он түнелдерин ажил-агый бурзуунга чугалаалып көөрү эргежок чугула.

Н. ИОННИКОВ,
Тыва АССР-ниң статистика эргел-динин начальниги.

Москва чогулда шериг албаны эрттирер турар ажилден чага келди. Ина бистин төрөөн колхозуус-тун механизаторларын бок күсүк чедикчинини өөрүткү-биле доос-тоон болду. Мен баа-лаа чалгыс чер түртүтүрүмдүн чагаалар алгы-лаан мен. Ина бистин «Кызыл туз» колхозун (Баа-Хем район) ажил-херээ бижаан. Дүктү шоолуг өвөс болза-даа, колхоз күрүнөгө 1300 тонна тараа сатканын, механизатор-лар Л. Лапка, Н. Кызыл-оол, Ю. Хлеб-ников, Ч. Бөрбю оларын чүтүкүлдүг ажилдаанын сеткил ханып номчу-дум.

Тывада ам кыш. Хову шөлдер ах-дар-биле шугалыпкан болгай. Меза-низатор өөрүм техника септелгезин-де ажиллап турар чугаажок. СЭП-нин XXIII съездинде алдар кыл-дыр эрестиг ажилдарынын илеге-вишаан, бис база сээдинге төдөттиг ужуражыр даш. Төрөөн чуртүвүска чүтүкүлдүг бараан болурувусту бүдү-редип тур бис.

Чылдар өрт. Шериг албаны аки эрттиргеш, төрөөн колхозууска челе бээр бис. Ыччан силер-биле казы ажиллап киритер бис.

С. АДЫА,
Совет Армиянын солдаты.

Техниктиг контроль салбырынын мунакчылары Н. С. Кужугет биле В. П. Тарананова Ан-Довурак фабрикасы тургустуварын биле анаа ажилчылар бооп киргенер. Олар ажил шатын чартыкпайн турган даг-дугуун шынарын малай хынаарынын чыл хуузалыг курууш доос-каш, ам техниктиг контроль салбырында ажилдап, ээлчегде аргаткан даг-дугуун шынарын сорттар мастере чедир депшөөнөр. Оларын бригадасы социалисттик нарыштын дээди хевир — комму-нисттик куш-ажылдын бригадасы деп белик атты чаалаан алган. Чурутка олурар бо ийн ажилчи (солгай талазында) Н. Кужугет биле В. Та-рананова ам куш-ажылдын шампылары.

Фото А. СОДУМНЫН.

Уругларга чаа программа болза

Республиканын хөгжүм-шин те-атрынын артистери сөөлү чылдарда келээ черлерге уругуучу үнүп, чонга солун шилерин, концерттерин көрү-үзүп турары өөрүчүг. Театрнын артистери бо кыш эгизинден бээр безин Бай-Тайга районук чурттак-чылыг суурларын кезип, «Херектен кымыл?» деп шини көрүзүп чор-дулар. Ол шини бай-тайгажылдар улуг сонугураал-биле көрүп, ынг алгыш чакнашкыны билиш артист-терге шаннал тулуп турду.

Республиканын алдарлыг артизи Мак-сим Мурузукун, артистер Чылбак-оол, Намчыл болгон өскелерин-даа боттарынын ролдарын эки күсүдип турарын чон бели-биле үнөлөп тур-ган. Хөгжүм-шин театрынын келээ черлерге үнүшүкүн көрүкчүлерини сеткилин өртүп, оларын култур-луг негелдериин эки хандарын тур-дары чугаажок.

Оон-биле кады бир чугула айты-рыгын ыттавайн барып болбас. Ар-тистер каа-даа челе бээрге, олар-нын дугайын хамыкты мунай чонга чедирер, харин-даа оларын бүдү-бүткүл «түтүп» алып кижилер — бичин намызлыг көрүкчүлөр-ле бол-гай. Ону театрын ууртуулаа-даа, артистер-даа эки билер. Ол хире-ле-ле хундугу артистер бичин көрүкчү-леринге тускай «дерги» чок келгеш, улау улус «сартын-биле» эрттирер турары дыка-ла эпчөк. Бичин кө-рүкчүлөр хамыктан сонугураал киж-жилер болза, ам канчаар, ботта-рыга таарымпас шилерин, кон-церттерин көөр ужура тааваржы.

Театрнын артистери келээ үнерге бичин уругларга таарымшан чик программалыг чорур болза, бичин көрүкчүлөр кайы хире өөрээй эртк.

Б. БАРБА.

Кажан бажың тударыл

«Тыва» совхоз тургустууп келге-де үш чыл ашкан. Бо үенин иштин-де малчыларын оран-сава-биле бу-рун хандарлар арга совхозка эр-беге, амга чедир ында чугуе 3 өрү-базынан туттунган.

Төвө-Хал салбырын ирак-улаа-к колхозунда 19 малчылар өгелде кыштап туралар. «Бичин-даа хем-чээлиг болза, колдан санына чылыг бажындарын тулуп кага, кыжын соок үеде мал каларгаш, келген соода кижинин дымында-даа эки-дир ийип бичин уруглар доа бээр болду бе даш, дүне туруп, ийн-үш катоп от салдыр берге чүе-дир» деп, ында каларчы бурузунун хара-дап чугаалар оранын дынап болуп.

Бо чылыг кыштактарга чангыс-даа бажын туттунмаан. Малчыларда бар бажындарын септелгезин чедир кылааны-биле оларын согаларын-да, шалаларында хос черлерден соок кирип, дээринден элөөн, дову-рак тектүп турар.

Кыштактарда кажаларын бо ча-йын септээ. Чүгө соок каарге, оларын кырын чыраа саваал-биле дугаагылаан.

Малчын бурузунун каа кыштаг-лаары баш бурунгар көрдүмзүн кыштактаашкында белеткедин ба-гай болганын бир кол чылааганы ол. Ыччанга чамык малчылар ноябрга чедир күзгелеринден безин көжүп шыдааын турган.

Малчыларын чуртталга-амыды-ралыче советтүг баштаар чери улау кичээлгенин салгаш, үстүндө көрүскөн четкестери элери-биле хемчелерин азыры негетинин тур-ар.

Н. САЯН-ДОЖУ.

«Шынның» материалдарының изи-биле

Тажу районун «Совет Тыва» колхозунда «Шынның» бижикчизи Д. Кысыгбай ун районда коммунал-хандарыга комбинатынын ажилында четкестер дугайын бисе бижаан. Ону испет-хынаары-биле редакция ук чагааны республиканын Коммунал ажил-агый министрствозунче шил-чкен. Министр В. М. Еремеевтин харылааны болза:

Бирээде, Д. Кысыгбайнын бижээн фактылары херен мырында бадыт-каттынган. Төвө-Хем болгон районда чурттакчылыг суурлар аразына аргылары-биле автобустары ам-даа немеп болуп арга бар, ону Тажу ра-йонук ууртукчулары чогууру-биле шилтирелер болуп.

Ийке, чурттакчы чонун оран-бажынын септээринге херенги база бердинген турган. Ыччанга комбинат начальниги эш Даш-оолдун сеп-телге фондузу чик деп чылааган илеп турары шын эвес. Башкы Чаа-ралдын бажынын септээринге акша үндүрүп бээринден начальнигин ой-талааны канчап-даа тазарышпас.

Д. Кысыгбайнын келдүргөн айтырыгларына хамаарыштыр Төвө-Хеминик коммунал-хандарыга комбинатынын начальниги эш Даш-оолга министрство чогуур айтышкынын берген болгон комбинатка моон соң-гаар боттук дузаны чедирер.

МААДЫРЫЛЫГ ВЬЕТНАМ УЛУС-БИЛЕ ЭП-СЕТКИЛ КАТТЫШТЫРЫЛGAZY

Гитлериниң үезинден бээр делегей эң-не баш-тай АКШ-тын Вьетнама чепсектиг интервенция-зынын калчаалыг үлгүдиглерин херечин болуп турар. Бүштүгүчү «эргезин», черик болгон кар-жы-хажагай, кадыг-дошкун чорукту ажагыла-шаан, америк империалистер ол чуртун тайбын чурттакчыларын шериг техниказынын амгы бол-баазыраңгай бүгү чепсектерин барык шүптү-лүк дузаы-биле массалыг өлүр чорукту үлгү-диг турар.

Америк империалистерин үлгүдиг турары бузар-чүек кеминг үлгүдиглер бүгү делегейге килеңгезинин болдуру турары черде билдин-гир-дир. АКШ-тын империализминин таним үл-гүдиги соксалдыр болушун согулаа кылдыр салган шимчээшкени ам бүгү динтерде аажок улау-биле калбарган. Ажилчы аныгын поли-тиктиг болгон профсоюз организациалары, ин-телигенциянын төлөөкчилери, култуураын делегейге ат-сургалыг ажилдакчылары болгон эң яны-буру социал бөлүктөр хамарышкан хой миллион болуш болгон ак сеткилгич киж-илер ол шимчээшкени кирген. Нобел шааналдыг сөс лауреаттарынын ат салгаш, АКШ-тын ча-

заага чоруткан чагааында чугалап турары болза: «Бо лайын делегейини ат-чуурунго чонго болуп. Олүрткен, бертик-бежел болгон өртөтти-гер кижилерин дугайында хун бүрдө көп ту-руп дыналыглары чер кырында кым-даа ном-чур, ол черик араатангич чорукту соксалдыр кыйгырбай барып шыдаас. Чер кырында бүгү депшилгелгич чүдүлдер улау ол кеминг үлгүдиг-ни соксалдыр мырмачай эргежок чугула».

Вьетнам улустун демиселин-биле эп-сеткил кат-тыштырылганын шимчээшкенин бо хунерде социалисттик лагеринин чурттарында онза улау-биле калбарган черде билдингир-дир. Маалым-дыг Вьетнама көргүзүп турар мораль болгон материал талазы-биле улау дегимчеде, америк агрессорларга улау ажилчы чондарын хой са-ныг митингилеринде болгон чаксаалдарында ол эп-сеткил каттыштырылганын илереп турар. ССРЭ-нин Дээди Советинин Меделелинде чугалап ту-рары болза: «Болууну интернационалчу дулаа-гезин күтүшпешкан, Совет Эвилели америк им-периализмге улау демисеге бүгү хемчегинг улус-ка чиктезин болгон кулаамчынын вьетнам улус-ка

көргүзүп келген, көргүзүп-даа турар болгон көр-гүзүр-даа».

Вьетнам улустун демиселин хамаарышпас чо-рук болгон национал тускай догунаашкын даш боттарынын демиселин чардынам кезин кыл-дыр көрүп турар Азиянын, Африканын болгон Латин Американын улустары АКШ-тын Вьетна-ма дээрбичи политиказына килеңгезин, ону бурту шаап турар.

Америк агрессияга уурланышкынын калык чалгы бо хунерде Барыын Европанын капи-талистик чурттарын база хаара туткан. Хой мил-лион ажилчылар болгон албан-хаакчылар Вьет-намын демиселин-биле эп-сеткил каттыштырыл-ганын чак күчүлүг кампанияларын чорударына бүгү күженишкенин салыр деп, Профес-селдеринин бүгү-делегей федерациянын кый-гырлыг дегдэн, «Вьетнама тайбын даш чөв-чүл» Англияда тургускан. Ол чөвчүлдин со-гулаагы болза Вьетнама чүгө өлүрүкчү чо-рукту болгон ургедешкенин соксалдырында эвес, харын база америк агрессияны дегип турар ан-гли чактаын политиказын эскертти даш дем-исеги болуп деп, оон дарагы даш Броквэй чу-

гаалаан. Бир эвес Вьетнама агрессиязын Джон-сон улмачылар болза, АКШ-биле эвилелден Ан-гли ойталаар ужурул деп, Англиянын лейб-ористик партиянын көсүк ажилдакчыны, британ парламентиин кижигүнү К. Зиллакус меле-дэн.

АКШ-тын Парижде элчин черинин баарына хой санын митингилер болгон чыскаалар үр-гүлүт өртүп турар. Оларын киржикчилери аме-рик дайызырактарын кара туразында аажыла-ны килеңгезин-биле буруу шаап турар. «Вьетнама дайында улау демиселин неделаа» ГФР-ге болгон Италия болуп эрткен. Фабрика-ларын болгон заводтарын бүгүн коллектив-тер, албан черлери, яны-буру хой-инити ор-ганизациялар ол неделаа кирешкен. «Вьетна-м-биле эп-сеткил каттыштырылганын комите-дин» чокта чаа Норвегияда тургускан. Вьетна-мын улауунга дулаамчы кылдыр акша-хереги чымылар талазы-биле кампания ында калбар-ган. Япониянын депшилгелгич организациалары америк агрессияны соксалдыр даш 40 миллион ат салышкынын чымылар талазы-биле кампа-нияны ам бүгү чуртта чорудуп турар.

С. КУЛИН,
(СЭТА).

